

Konrad Pawłowski

Bezpieczeństwo energetyczne Kosowa: struktura bilansu energetycznego i baza surowcowa (cz. 1)

W przypadku Kosowa węgiel jest jedynym paliwem kopalnym o wysokim stopniu rozpoznania. Państwo to nie posiada zasobów ropy naftowej ani gazu ziemnego. Potencjał energetyczny Kosowa uzupełniają odnawialne źródła energii, tj. biomasa, energia wodna, energia wiatrowa i energia słoneczna. Charakterystycznym elementem struktury wytwarzania energii elektrycznej w Kosowie jest niemal całkowita zależność od węgla. Około 95% wytwarzanej energii elektrycznej pochodzi bowiem z tego surowca i jest to w ujęciu procentowym najwyższy wynik w skali całego subregionu Bałkanów Zachodnich.

Struktura bilansu energetycznego. Według szacunków władz Kosowa w 2021 r. strukturę dostępnej energii brutto w zakresie źródeł energii pierwotnej tworzyły: węgiel (55,59%), ropa naftowa i produkty ropopochodne (28,05%), biomasa (12,91%), importowana energia elektryczna (2,09%), energia wodna (0,93%), wiatr (0,24%) i energia słoneczna (0,14%). W 2021 r. ilość dostępnej energii brutto wyniosła 2813,51 ktoe¹.

W 2021 r. ilość energii finalnej (tj. energii i paliw zużytych przez użytkowników końcowych) sięgnęła 1596,39 ktoe. Jej struktura przedstawiała się następująco: ropa naftowa i produkty ropopochodne (43,21%), energia elektryczna (30,47%), biomasa (22,76%), węgiel (2,28%), energia cieplna (1,22%) i energia słoneczna (0,03%)².

W Kosowie największym konsumentem energii są gospodarstwa domowe (40,55%). Kolejne pozycje zajmują: transport (26,46%), sektor przemysłowy (19,89%), sektor usług (10,69%) i rolnictwo (2,38%)³.

Baza surowcowa. W przypadku Kosowa węgiel jest jedynym paliwem kopalnym o wysokim stopniu rozpoznania i niemal w całości jest to lignit (99,48% zasobów tego surowca). Na terytorium Kosowa znajdują się drugie co do wielkości w Europie i piąte w skali światowej zasoby tego surowca (12,5 mld ton). Kosowo nie posiada zasobów ropy naftowej ani gazu ziemnego⁴.

Zasoby i potencjał energetyczny Kosowa uzupełniają odnawialne źródła energii (OZE), tj. biomasa (drewno opałowe), energia wodna (hydroelektrownie), energia wiatrowa i energia słoneczna⁵. Jakkolwiek potencjał hydroenergetyczny Kosowa jest skromny, państwo to posiada faktyczny potencjał do wytwarzania energii w kolektorach słonecznych⁶.

Brak infrastruktury rurociągowej do importu surowców energetycznych. Kosowo nie posiada infrastruktury do transportu ropy naftowej i gazu ziemnego. Jakkolwiek usytuowane w centrum regionu Bałkanów państwo ma dogodne położenie geograficzne i znajduje się w sąsiedztwie głównych szlaków tranzytu surowców energetycznych, na dzień dzisiejszy wszystkie rurociągi naftowe i gazowe istniejące w regionie Bałkanów

¹ Kosovo Agency of Statistics, *Annual Energy Balance in the Republic of Kosovo in 2021*, Prishtina 2022, s. 13.

² Tamże, s. 16-18.

³ Tamże.

⁴ Kosowo posiada jednak duże zasoby innych surowców naturalnych, wśród których znajdują się m.in. rudy żelaza, ołowiu, cynku, chromu, niklu, srebra i złota, a także boksyt i magnezyt. Zob.: N. Malcolm, *Kosovo. A Short History*, London 2002, s. 4-5.

⁵ Kosovo Agency of Statistics, *Annual Energy...*, s. 14-16; B. Ramaj, F. Stavileci, *Oil & Gas Laws and Regulations in Kosovo*, CEE Legal Matters, 22.03.2022.

⁶ S. Stojančov, *Kush prodhon më shumë energji në rajon?*, Radio Evropa e Lirë, 23.09.2022.

Zachodnich omijają Kosowo. Sytuacja ta odbiega od doświadczeń pozostałych państw Europy Południowo-Wschodniej i skutkuje swoistą peryferyjnością energetyczną terytorium Kosowa.

Wpływ na taki stan rzeczy mają niekorzystne dla rozwoju kosowskiej energetyki uwarunkowania historyczne, ekonomiczne i polityczne, tj. nadal trwający spór z Serbią w kwestii statusu międzynarodowego Kosowa. Sytuacja ta częściowo wynika również z polityki energetycznej obecnych władz w Prisztinie. W 2021 r. rząd premiera Albina Kurtiego odrzucił bowiem propozycję budowy transgranicznego gazociągu łączącego Kosowo i Północną Macedonię, wysuniętą, wspieraną i w perspektywie współfinansowaną (przyznany grant o wartości 200 mln USD) przez władze Stanów Zjednoczonych. Budowa gazociągu pozwoliłaby Kosowu na „podłączenie się” do gazociągu transadriatyckiego (*Trans Adriatic Pipeline*, TAP), biegnącego z Grecji *via* Albania do Włoch i stanowiącego część Południowego Korytarza Gazowego (*Southern Gas Corridor*, SGC)⁷.

Zaskakująca dla wielu rezygnacja gabinetu Kurtiego z budowy połączenia gazowego spotkała się z krytyką ze strony partii opozycyjnych, które oskarżyły władze o prowadzenie błędnej polityki energetycznej oraz działania wpływające na pogorszenie relacji ze Stanami Zjednoczonymi – strategicznym i najważniejszym partnerem Kosowa. W celu uzasadnienia swojego stanowiska władze Kosowa wskazywały z kolei na: wysokie koszty budowy gazociągu i dyskusyjną opłacalność takiej inwestycji w obecnych realiach międzynarodowych (tj. w sytuacji rosnących cen gazu ziemnego oraz braku infrastruktury krajowej do przesyłu i dystrybucji tego surowca), odległą perspektywę czasową (szacowane zakończenie budowy gazociągu w ciągu 7-9 lat), negatywne skutki stosowania gazu ziemnego dla środowiska oraz potrzebę implementacji rozwiązań prawdziwie długoterminowych, tj. uruchomienie procesu budowy potencjału energetycznego państwa w oparciu o odnawialne źródła energii. Argumenty te sprowadzają się do twierdzenia, że w przypadku Kosowa inwestycje w energetykę gazową byłyby rozwiązaniem kosztownym i nieopłacalnym, jedynie krótko- lub średnioterminowym oraz nieekologicznym⁸.

Wnioski. W subregionie Bałkanów Zachodnich Kosowo pozostaje państwem w największym stopniu zależnym od węgla w procesie wytwarzania energii elektrycznej. Skala tej zależności, zapóźnienia modernizacyjne i inwestycyjne w sektorze energetycznym oraz niekorzystne uwarunkowania infrastrukturalne prowadzą do wniosku, że pomimo ambitnych planów rozwoju kosowskiej energetyki w oparciu o odnawialne źródła energii, władze w Prisztinie nie będą w stanie wyraźnie zmniejszyć zależności od węgla w procesie wytwarzania energii elektrycznej w krótkim okresie czasu.

Władze w Prisztinie nie planują obecnie budowy połączeń gazowych z sąsiednimi państwami, argumentując, że w przypadku Kosowa inwestycje w energetykę gazową byłyby rozwiązaniem kosztownym i nieopłacalnym, jedynie krótko- lub średnioterminowym oraz nieekologicznym. *A contrario*, przyjęta przez władze Kosowa wizja modernizacji kosowskiej energetyki zakłada posiada perspektywę długoterminową i uruchomienie procesu budowy potencjału energetycznego państwa w oparciu o odnawialne źródła energii oraz wpisuje się w założenia transformacji ekologicznej, przewidziane w ramach Europejskiego Zielonego Ładu (zob. [„Komentarze IEŚ”, nr 983](#)).

⁷ B. Matias, *Evaluating Kosovo's Decision to Refuse the Gas Pipeline: Geostrategic losses and gambles*, „Policy Analysis” 2022, nr 2, s. 4-16.

⁸ Tamże; Republic of Kosovo, *Energy Strategy of the Republic of Kosovo 2022-2031*, Prishtina 2022, s. 18; Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës, *Raporti për prodhimin e energjisë elektrike në Kosovë*, Prishtinë 2020, s. 12.